

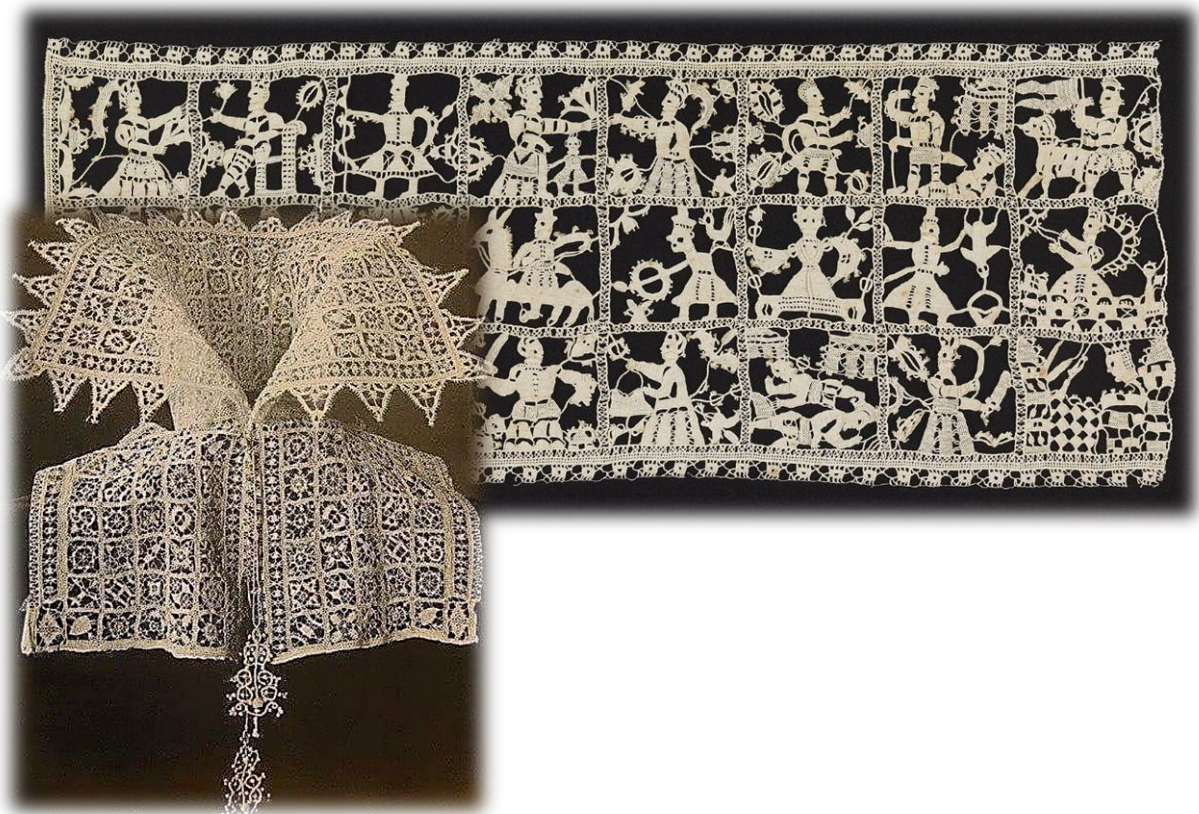
VALGETIKANDID

Mis on valgetikand?

Valgetikand on üldnimetus erinevatele tikkimismeetoditele, mida traditsiooniliselt tehakse valge niidiga valgele kangale. Traditsiooniliselt oli valgeks riideks linane, mida õmmeldi linase niidiga. Valgetikandid tulid kasutusele samal ajal linase kangaga. Linase niidi läige ja vastupidavus pakkusid võimaluse luua dekoratiivseid efekte.

Valgetikandid on paljudele meist tuttavad vanaemade viimistletud laudlinadest ja nimelistest voodilinadest ning kodutekstiilidest.

Valgetikandid said alguse ilmselt juba muinasajal, kui kanga servi hakati tugevdama. Selle hiilgeaeg jäi aga keskaega ning valgetikandi nimetust kasutatakse tänapäeval kõigi pärast renessansiajast välja töötatud valgete tikkimistehnikate kohta. Need põhinevad 15. sajandil sündinud Itaalia reticella tehnikal, mis tähendab nii geomeetriliste mustritega tikitud pitsi kui ka tikandit, mis on osaliselt täidetud tikitud pitsiga.

Printsess Elizabeth Stuart, hilisem Böömimaa kuninganna, kandis reticella pitsiga kraed Tundmatu kunstnik, 1613, National Portree Gallery, London.

Lõuna- ja Kesk-Euroopas arenesid 16. ja 18. sajandil välja peened tikanditehnikad, mille mudelid avaldati trükitud mustiraamatutes Itaalias, Prantsusmaal ja Saksamaal. Kesk-Euroopas kasvatati lina ja toodeti väga peeneid kvaliteetkangaid. Välja töötatud tikkimistehnikad:

- Saksamaal välja töötatud batistile tehtud valge tikandid, mida iseloomustas läikivate ja mattide osade vaheldumine.
- Dresdeni tikandid ehk point de Saxe või poit de Dresde on selle tikandi eriliik. Kasutati ažuurtikandit, varjutikandit, ahelpisteid, madal- ja mähkpisteid.
- Šveitsi linnas Appenzellis töötati välja kõrgtikandi tehnika. Appenzelleri tikandid on tikid puuvillase või siidniidiga õhukesele labasekoelisele kangale. Tehnikas on kombineeritud erinevad tikkimistehnikad, näiteks löikeosad täidetakse nõelapitsiga. Reljeefset efekti rõhutavad mähkpisted ja aplikatsioon. Kui 18. sajandi lõpus kasutati pistetena ahelpisteid ja nende variatsioone, siis 19. sajandil valdavalt mähkpisteid.

- Prantsusmaal kujunesid valgetikandi tehnikad 18. sajandil Marseille piirkonna aadli moeks. Neid tikandeid tehti kahekordse linase või puuvillase toimse kanga peale. Tikand koosnes ažuurtikandis põhjadest, mida ääristasid reljeefid. Reljeefsed mustrid tekkisid asetades kangaste vahele jämedat niiti. Kogu kanga pind oli tikandiga täidetud. Valgetikandid tähendab renessansiajal ja hiljem sündinud valgete tikandite tehnikaid. Prantsusmaal nimetatakse väljalõigetega tehnikat ka Marseille tikandiks (Richelieu tikand) ja Hollandis Zaanlandi tikandiks.

19. sajandi alguses tulid kasutusele õhukesed puuvillased kangad, mida kaunistati valgetikandiga, kasutades üsna jämedat niiti. Impeeriumi ajal 1800-1830 kaunistati ülikondi ka ketttheegelnõelaga. Pärast impeeriumiperioodi läksid valged naisterõivad moest, kuid noored tüdrukud ja lapsed kandsid endiselt valgeid rikkalikult tikitud riideid. Valget tikandit leidub kirikutekstilis ohtralt.

Põhjamaades võib rahvapärast valget tikandit leida näiteks Norras Hardangeri piirkonnas ja Taanis Hedebo piirkonnas. Rootsis leidub valget tikandit Skoones, Smålandis, Blekinges, Hälsinglandis ja Taalainmaal. Soomes esineb valget tikandit Karjala kultuspaikades ja mujal Soomes särkide ja taskurätikute kaunistamisel. 19.

sajandil said rahva seas populaarseks valgetikandid, seda parimate linade, padjapüüride ja laudlinade kaunistamisel.

Fragment laudlina mustrist.

Kuni 20. sajandi keskpaigani oli linane kangas voodipesu põhimaterjal ning neid tekstiile valmistati ja kaunistati tikandiga kodus käsitsi. Linasest riidest valmistati ka aluskleite ja särke. Alates 1800. aastate keskpaigast tõusis puuvill linase tikandimaterjali kõrvale.

Valgetikandi tüüpilisemad tehnikad on kõrgtikand ja väljalõigetega tikandid (broderii, richelieu, hedebo). Kõrgtikandiga moodustuvad reljeefsed mustrid, mis tekivad esmalt erinevate pistetega täites ja mähkpistetega katmisel. Väljalõigatud tikandites saab luua avatud mustreid, lõigates kangast mustrite vahele pärast äärste tikkimist.

Valgetikandis saab kasutada väga erinevaid tikkimispisteid. Rahvatikandis oli kõrgtikand 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses väga populaarne, kuid seda ei tehtud nii hoolikalt kui varem. Kõrgtikandit kasutati nii kodutekstiilis kui ka riietuses ning sageli kombineeriti seda inglise broderiaga. Tikitud tekstiil oli sageli kumera servaga.

TIKANDID

1. VALGETIKANDID

- Richelieu tikand
- Auktikand ehk broderii
- Kõrgtikand
- Hedebotikand
- Varjutikand
- Pilutikand

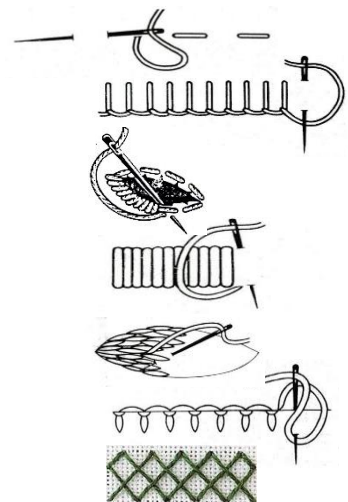
2. TIKANDID

- Tülltikand
- Vatitikand
- Helmestikand
- Aplikatsioonitikand
- Lilltikand
- jt ...

TIKANDITE PÕHIPISTED:

- Eelpiste – TÜLLTIKAND, VATITIKAND
- Sämppiste – RICHELIEU TIKAND
- Punuspiste – AUKTIKAND EHK BRODERII
- Mähkpiste – KÕRGTIKAND, LILLTIKAND
- Madalpiste – LILLTIKAND
- Hääbepiste – LILLTIKAND
- Nööpaugupiste – HEDEBOTIKAND
- Ristikpiste – VARJUTIKAND

MITMESUGUSED KAUNISTUSPISTED:

HELMESTIKANDILE, APLIKATSIOONTIKANDILE ja eelnevatele tikanditele kaunistuseks.

Tikkpiste
Järelpiste
Varspiste
Ahelpiste
Aedpistge
Gobeläänpiste
Sidepiste
Silmuspiste
Sõlmpiste jt ...

VALGETIKANDITE TÖÖKÄIGUD:

- Tikkimine – kaunistuspisted. Tikand.
- Ažuurne pind tikandis.
- Materjalid, tugimaterjalid. Töövahendid.
- Töö parem ja pahem pool.
- **Töökäik:**
 1. **Eeltööd:**
 - Kavandamine
 - Materjalide valik
 - Kanga triikimine
 - Mustri jäljendamine kangale
 - Kanga raamile pingutamine
 - (Mustri)kontuuride tikkimine/tugevdamine eespistetega
 2. **Motiivi tikkimine**
 3. **Viimistlemine**
 - Kangaosade eemaldamine
 - Aurutamine
 - Kanga raamilt eemaldamine
 - Triikimine, vajadusel tärgeldamine

Tikanditeks sobivad kangastruktuurid

